

Meerderheid zelfstandigen bouwt geen pensioen op

Een derde verwacht onvoldoende pensioeninkomen te hebben

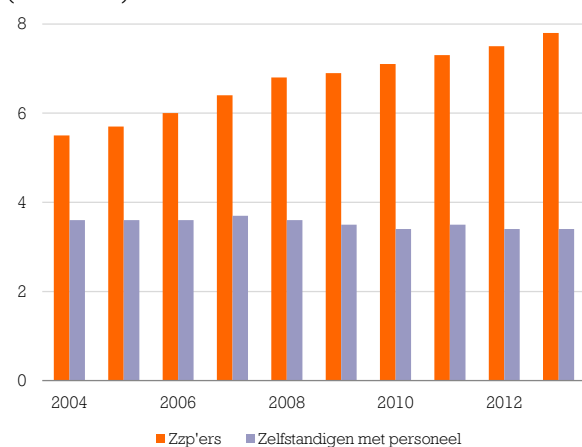
Meer dan de helft van de zelfstandige zonder personeel (zzp'ers) bouwt geen pensioen op. Dit blijkt uit een gezamenlijke enquête van ING en de ZZP Barometer onder 1.050 zzp'ers. Als belangrijkste redenen voor het ontbreken van een pensioen worden hoge kosten en onvoldoende financiële middelen genoemd. Een derde van de ondervraagde ondernemers verwacht in de toekomst dan ook onvoldoende pensioeninkomen te hebben.

Explosieve groei aantal zelfstandigen

Er is veel te doen over het pensioen van zelfstandigen zonder personeel. In de afgelopen jaren is deze groep ondernemers explosief gegroeid, en ook voor de komende jaren wordt een verdere toename verwacht (figuur 1). Deze stijging heeft onder meer tot gevolg dat er een wijziging optreedt in de opbouw en het gebruik van bepaalde regelingen, zoals pensioenopbouw, het recht op uitkeringen en het treffen van voorzieningen voor arbeidsongeschiktheid. Met name de pensioenopbouw, of beter gezegd een gebrek daaraan, onder zelfstandigen baart de overheid en verschillende belangenorganisaties zorgen.

Figuur 1 Ontwikkeling aantal zelfstandigen

(x 100.000)

Bron: CBS

Figuur 2: Het Nederlandse pensioenstelsel

(naar aantal gebruikers)

Bron: ING Economisch Bureau

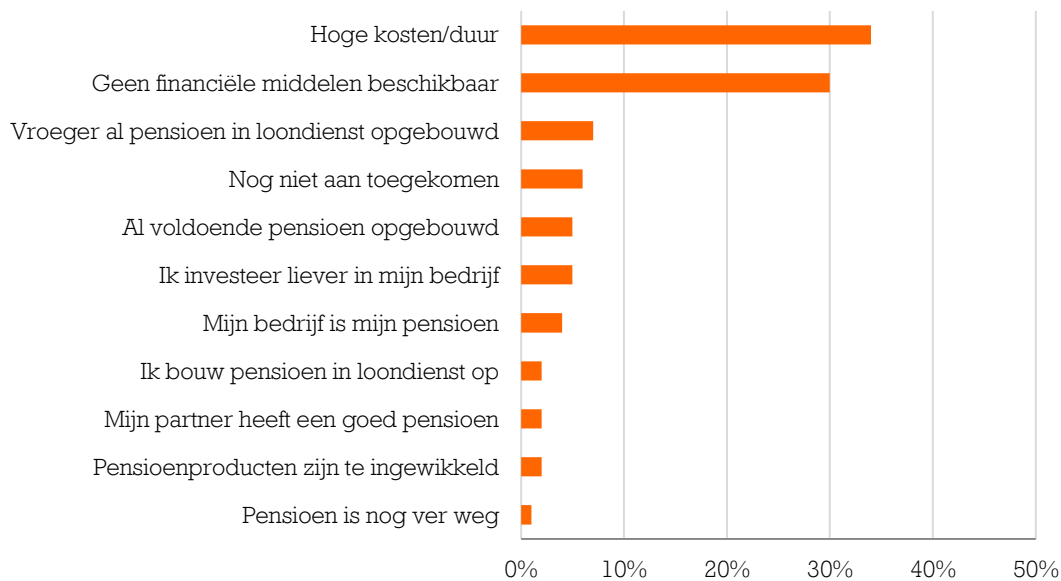
De drie pijlers van het Nederlandse pensioenstelsel

Het Nederlandse pensioenstelsel bestaat uit drie pijlers. De eerste pijler is de Algemene Ouderdomswet (AOW). Dit basispensioen geldt voor iedereen die in Nederland woonachtig is. De hoogte van de AOW hangt af van de periode dat je in Nederland woont in de 50 jaren voorafgaand aan je pensioen. De tweede pijler betreft het aanvullend pensioen. Dit is veelal verplicht voor werknemers die in loondienst werken. Zowel de werkgever als de werknemer dragen hiervoor premie af. De hoogte van het verplicht aanvullend pensioen is onder meer afhankelijk van het inkomen, het aantal jaren dat je pensioen opbouwt en of een pensioenfonds wel of niet indexeert. De derde pijler is een vrijwillige inkomensvoorziening voor de oude dag, bijvoorbeeld in de vorm van een lijfrenteregeling, (levens)verzekering of een bankspaarregeling.

Verskillende mogelijkheden voor pensioenopbouw

Voor zelfstandigen zijn met name de eerste en derde pijler relevant. Een groot aantal zelfstandigen heeft in het

Figuur 3 Knelpunten voor pensioenopbouw

Bron: Enquête ING Ondernemerspanel en ZZP Barometer

verleden, toen ze in loondienst werkzaam waren, echter veelal ook pensioen in de tweede pijler opgebouwd. Veel zelfstandigen werken immers eerst een aantal jaren in loondienst voordat zij de stap naar het zelfstandig ondernemerschap zetten. Hoewel zelfstandigen geen verplichting hebben tot pensioenopbouw, in tegenstelling tot werknemers, zijn er verschillende mogelijkheden voor vrijwillige pensioenopbouw in de derde pijler (zie box 1 op pagina 3).

Meerderheid zelfstandigen bouwt geen pensioen op

Uit de enquête¹ blijkt dat driekwart van de zelfstandigen zijn pensioen belangrijk vindt. Niettemin geeft een meerderheid van de zelfstandigen (57%) in hetzelfde onderzoek aan geen pensioen op te bouwen. Een groot deel van de ondervraagde zelfstandigen maakt zich vooralsnog geen zorgen over zijn pensioen. Slechts een derde van de respondenten verwacht in de toekomst onvoldoende pensioeninkomen te hebben. Hoewel de pensioenleeftijd voor veel zelfstandigen nog ver in de toekomst ligt, kan dit te zijner tijd wel tot financiële problemen leiden. Uit een eerder onderzoek door de ministeries van Sociale Zaken en Wetenschap, Economische Zaken en Financiën blijkt ook dat een kwart van de zelfstandigen bij pensionering wordt geconfronteerd met een inkomensval van meer dan 50% van het bruto jaarinkomen². Een deel van deze groep zelfstandigen zal na pensionering dan ook zijn levensstijl moeten aanpassen en met minder inkomen zien rond te komen. Zo niet, dan raken ze op hun oude dag mogelijk in de financiële problemen.

¹ Zie de onderzoeksverantwoording op pagina 4

² Rapport 'Pensioen van zelfstandigen' (januari 2013)

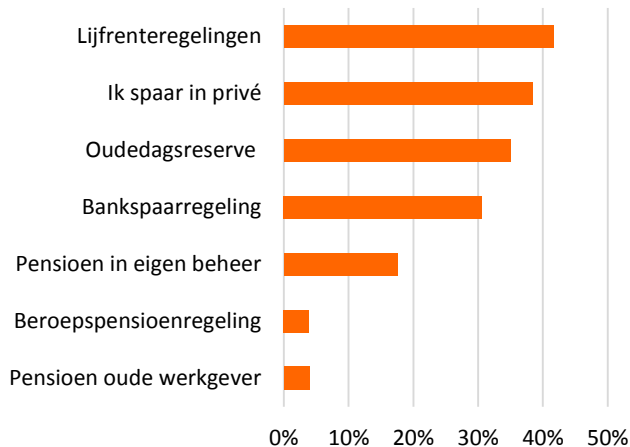
Hoge kosten en onvoldoende financiële middelen

De belangrijkste reden waarom meer dan de helft van de ondervraagde ondernemers geen pensioen opbouwt zijn de hoge kosten die gepaard gaan met het participeren in een pensioenregeling (figuur 3). Een individuele pensioenpolis voor één persoon is relatief duurder dan een collectieve pensioenregeling voor meerdere personen. Een tweede belangrijke reden is een gebrek aan voldoende financiële middelen. Veel zelfstandigen verdienen momenteel onvoldoende om geld opzij te kunnen zetten voor pensioenopbouw. Een andere reden is dat ondernemers al voldoende pensioen hebben opgebouwd. Dit kan in het verleden in loondienst zijn opgebouwd, de pensioenvoorziening in de huidige onderneming is inmiddels voldoende, of de partner heeft een goed pensioen.

Lijfrenteregelingen meest gebruikte pensioenvorm

Van de zelfstandigen die vrijwillig pensioen opbouwen, doet 42% dit via een lijfrenteregeling (figuur 4). Daarnaast zijn het in privé sparen en/of beleggen, pensioenopbouw via de oudedagsreserve en banksparen veel gebruikte pensioenvormen. Het opbouwen van pensioen in eigen beheer kan alleen door zelfstandigen die een BV als rechtsvorm hebben. Veel zelfstandigen kiezen echter uit fiscale overwegingen eerder voor een eenmanszaak dan voor een BV, waardoor deze mogelijkheid onder zelfstandigen minder vaak wordt gebruikt. Ook van de mogelijkheid tot het voortzetten van de pensioenregeling bij de voormalige werkgever wordt relatief weinig gebruik gemaakt, zeker gezien het aantal zelfstandigen dat vanuit loondienst zelfstandig ondernemer is geworden. Uit reacties blijkt dat veel zelfstandigen die eerst in loondienst

Figuur 4 Pensioenopbouw door zelfstandigen

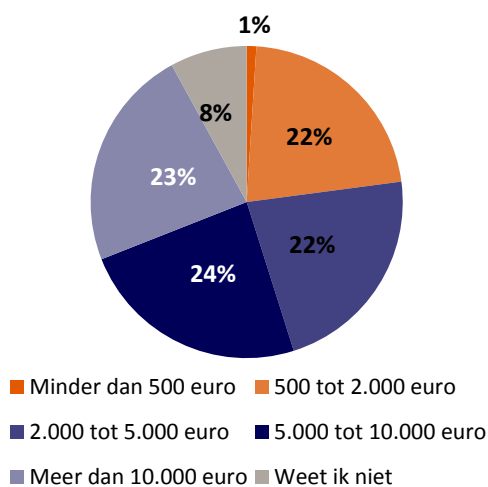
Bron: Enquête ING Ondernemerspanel en ZZZP Barometer

hebben gewerkt bij voorkeur de pensioenregeling van hun voormalige werkgever voortzetten, maar dat het betreffende pensioenfonds hier niet aan mee wil werken.

Pensioenbedrag varieert van 500 euro tot 10.000 euro

Van de ondernemers die pensioen opbouwen, heeft bijna 90% vorig jaar geld gestort voor het pensioen. De grootte van het bedrag varieert van 500 euro tot meer dan 10.000 euro op jaarbasis (figuur 5). Gezien de diversiteit van de zelfstandigen is de hoogte van het pensioenbedrag onder meer afhankelijk van de sector waarin de zelfstandige actief is, het aantal uren dat wordt gewerkt, het (uur)tarief, andere aanwezige vermogensbestanddelen, reeds opgebouwd pensioen en de toekomstige pensioenbehoefte.

Figuur 5 Pensioenbedrag op jaarbasis

Bron: Enquête ING Ondernemerspanel en ZZZP Barometer

Box 1 Mogelijkheden voor pensioenopbouw

Oudedagsreserve

Zelfstandigen met een eenmanszaak kunnen fiscaal voordelig pensioen opbouwen via de oudedagsreserve, voorheen de fiscale oudedagsreserve (FOR). Jaarlijks kan een maximumbedrag op papier opzij gezet worden voor de oudedagsreserve. Dit komt ten laste van de winst, waardoor daar geen belasting over hoeft te worden betaald. Afrekening met de fiscus vindt plaats als de oudedagsreserve wordt uitgekeerd, of als de onderneming wordt opgeheven.

Pensioen in eigen beheer

Zelfstandigen met een BV kunnen fiscaal voordelig pensioen in eigen beheer opbouwen. Ze kunnen pensioen in de eigen BV opbouwen of in een aparte pensioen-BV onderbrengen. Ook hier geldt dat bij uitkering van het pensioen met de fiscus wordt afgerekend.

Lijfrenteregelingen

Lijfrenteregelingen worden bij een verzekeraar afgesloten. Je zet periodiek belastingvrij een bepaald geldbedrag opzij, waarmee je op pensioendatum, of maximaal vijf jaar later, een lijfrente kunt aankopen. Deze keert dan periodiek een bedrag uit ter aanvulling op je AOW. Over de periodieke uitkering moet je belasting betalen.

Bankspaarregeling

Een bankspaarregeling is vergelijkbaar met een lijfrenteregeling, alleen wordt de bankspaarregeling bij een bank afgesloten. In het geval van banksparen stort je periodiek geld op een geblokkeerde bankrekening. Op de pensioenleeftijd, of maximaal vijf jaar daarna, koop je dan een lijfrente, waarna je periodiek een bedrag krijgt uitgekeerd. Dit bedrag is belast.

Voortzetten pensioenregeling voormalig werkgever

Ondernemers die eerst in loondienst hebben gewerkt kunnen bij een aantal pensioenfonds hun pensioen vrijwillig voortzetten. In tegenstelling tot werknemers in loondienst, betaal je als zelfstandige zowel het werkgevers- als het werknemersdeel.

Beroepspensioenregeling/bedrijfstakpensioenfonds

Voor een aantal beroepsgroepen geldt dat zelfstandig ondernemers verplicht zijn deel te nemen aan een bedrijfstakpensioenfonds (schilders, bouw) of een beroepspensioenregeling (medisch specialisten, notarissen).

In privé geld sparen

Ondernemers hebben ook de mogelijkheid om geld opzij te zetten of te beleggen in privé. Dit vermogen valt in box 3, wat als nadeel heeft dat er jaarlijks een rendementsheffing van 1,2% over het gespaarde vermogen (boven de vrijstellingsdrempel) dient te worden betaald.

Het bedrijf als pensioenvoorziening

Een andere optie voor veel ondernemers is nog altijd 'mijn bedrijf is mijn pensioen'. Een eventuele winst na verkoop van het bedrijf wordt gebruikt als pensioenvoorziening.

Nieuwe initiatieven

Uit de enquête komt naar voren dat een meerderheid van de zelfstandigen geen pensioen opbouwt. Dit kan in de toekomst mogelijk tot financiële problemen leiden. Daarom is het van belang te kijken naar de redenen waarom geen pensioen wordt opgebouwd. Om zelfstandigen wel zo ver te krijgen pensioen op te bouwen zal allereerst een goedkopere pensioenregeling voor zelfstandigen moeten worden ontwikkeld. De overheid springt daar nu, in samenwerking met verschillende belangenorganisaties, op in met de ontwikkeling van een vrijwillig collectief pensioen voor zelfstandigen in de derde pijler van het pensioenstelsel³. De belangrijkste twee kenmerken van deze regeling zijn flexibiliteit en collectiviteit. Zelfstandigen die aan deze regeling deelnemen kunnen zelf bepalen hoeveel ze periodiek inleggen. Ook kunnen ze vrijwillig in- en uitstappen. Het is de bedoeling dat deze regeling in 2015 van start gaat. Zelfstandigen zijn positief over dit voorstel. Dit in tegenstelling tot het voorstel voor de invoering van een verplicht pensioen voor zelfstandigen. Hier is vanuit de doelgroep zelf veel weerstand tegen. Dit blijkt ook uit de enquête. Zo is meer dan de helft van de zelfstandigen (60%) het met de stelling 'Ik ben voorstander van een verplicht pensioen voor zelfstandigen' in meer of mindere mate oneens.

Stelling 1 Ik ben voorstander van invoering van een verplicht pensioen voor zelfstandigen

■ Helemaal mee eens

■ Mee eens

Bron: ING Economisch Bureau

“Stimulering door de overheid is prima, ik ben echter geen voorstander van verplichtstelling.”

“Ik ben juist zelfstandige geworden om niet langer in een verplicht stamien te zitten.”

“Als je er voor kiest om ondernemer te worden, is het een logisch gevolg dat je zelf in je pensioen voorziet.”

Box 2 Suggesties van zelfstandigen met betrekking tot pensioenopbouw

Laat een ondernemer zelf pensioen opbouwen, maar maak de fiscale mogelijkheden flexibeler, zodat je in moeilijke tijden je pensioen kunt opnemen, en in betere tijden weer kan aanvullen.

Stel de tweede pijler van het pensioenstelsel open voor alle zelfstandig ondernemers in Nederland.

Zorg dat er voldoende kapitaal in je bedrijf aanwezig is, zodat je dat later als pensioen kunt gebruiken.

Voer een pensioenplicht in voor iedereen die inkomen in box 1 heeft.

Zelf sparen voor je pensioen met belastingvrij voordeel.

Maak waardeoverdracht mogelijk van oud slapend pensioen uit een verplichte regeling naar de eigen pensioenregeling.

Reken de waarde van het bedrijf ook mee voor het pensioen, dan hebben veel minder ondernemers een pensioengat.

Zorg voor flexibiliteit en optimale belastingarrangementen.

Box 3 Onderzoeksverantwoording

In februari is een enquête gehouden onder deelnemers aan het ING Ondernemerspanel en de ZZP Barometer. De vragenlijst is door 1.050 zelfstandigen zonder personeel ingevuld. Driekwart van de respondenten is langer dan vijf jaar actief als zelfstandige. Eén op de tien werkt naast zelfstandige ook in loondienst. Meer dan de helft van de respondenten is hoger opgeleid. Een derde van de ondervraagde zelfstandigen is actief in de zakelijke dienstverlening. Andere goed vertegenwoordigde sectoren zijn ict, communicatie en zorg.

³ Bron: Kamerbrief 'Zelfstandigen en pensioen' van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (15 januari 2014).

Meer weten?
Kijk op ING.nl/zakelijk
Of bel met

Katinka Jongkind
Senior econoom mkb
06 836 49 876
katinka.jongkind@ing.nl

Disclaimer

De informatie in dit rapport geeft de persoonlijke mening weer van de analist(en) en geen enkel deel van de beloning van de analist(en) was, is, of zal direct of indirect gerelateerd zijn aan het opnemen van specifieke aanbevelingen of meningen in dit rapport. De analisten die aan deze publicatie hebben bijgedragen voldoen allen aan de vereisten zoals gesteld door hun nationale toezichthouders aan de uitoefening van hun vak. Deze publicatie is opgesteld namens ING Bank N.V., gevestigd te Amsterdam en slechts bedoeld ter informatie van haar cliënten. ING Bank N.V. is onderdeel van ING Groep N.V. Deze publicatie is geen beleggingsaanbeveling noch een aanbieding of uitnodiging tot koop of verkoop van enig financieel instrument. ING Bank N.V. betreft haar informatie van betrouwbaar geachte bronnen en heeft alle mogelijk zorg betracht om er voor te zorgen dat ten tijde van de publicatie de informatie waarop zij haar visie in dit rapport heeft gebaseerd niet onjuist of misleidend is. ING Bank N.V. geeft geen garantie dat de door haar gebruikte informatie accuraat of compleet is. De informatie in dit rapport kan gewijzigd worden zonder enige vorm van aankondiging. ING Bank N.V. noch één of meer van haar directeuren of werknemers aanvaardt enige aansprakelijkheid voor enig direct of indirect verlies of schade voortkomend uit het gebruik van (de inhoud van) deze publicatie alsmede voor druk- en zetfouten in deze publicatie. Auteursrecht en rechten ter bescherming van gegevensbestanden zijn van toepassing op deze publicatie. Overneming van gegevens uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron wordt vermeld. In Nederland is ING Bank N.V. geregistreerd bij en staat onder toezicht van De Nederlandsche Bank en de Autoriteit Financiële Markten.

